

การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ศึกษากรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

อัฐวิทย์ ไสสะอาด¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์**

1. บทคัดย่อ

ปัจจุบันสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมนั้นมีความสำคัญโดยเฉพาะกับผู้ต้องขังเด็ดขาดที่ถือว่าขาดอิสรภาพที่จะกระทำการต่าง ๆ เจกเช่นบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิ ดังนั้นสิทธิดังกล่าวจึงมีความจำเป็น และสิ่งที่ถือว่ามีความจำเป็นกับผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาญาก็ประการหนึ่งก็คือการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีการช่วยเหลือทางกฎหมายนั้นก็เพราะว่าผู้ต้องขังนั้นไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้อันเนื่องจากอาจถูกจำกัดสิทธิบางประการหรืออาจเป็นเพราะเรื่องบางเรื่องทางกฎหมายนั้นถูกกำหนดเอาไว้เป็นการเฉพาะ สำหรับการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นถือว่ามีกำหนดเอาไว้ในกฎหมายต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ฯ และรวมถึงพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังของไทยนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ก็เห็นได้ว่ายังคงมีระบบการช่วยเหลือที่แตกต่างกันในบางกรณีซึ่งความแตกต่างนั้นนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้ต้องขัง ดังนี้

การช่วยเหลือทางกฎหมายในส่วนของการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น แท้จริงแล้วเป็นการป้องกันความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประเทศไทยเองก็มีการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 โดยมีวิธีการช่วยเหลือแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เงื่อนไข กระบวนการหรือขั้นตอน และผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ อย่างไรก็ตาม เพื่อได้วิเคราะห์การช่วยเหลือผู้ต้องขัง กรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และได้เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐ และประเทศญี่ปุ่น ยังคงมีความแตกต่างและมีปัญหาในขั้นตอนต่าง ๆ เช่นในกรณีของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่นั้น พบว่ามีฝ่ายของตัวผู้ต้องคำพิพากษา หรือผู้ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ปกครอง และมีกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอด้วย ในกรณีที่มิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม จากการกำหนดตัวบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดไว้เช่นนี้ จะทำให้การนำคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วมาพิจารณาใหม่นั้นกระทำได้อ่อนช้อยยาก กล่าวคือ จะเห็นได้ว่าการ

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

นำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้นจะต้องมีหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่ ซึ่งในส่วนนี้ หากให้อำนาจแก่ฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาจะดำเนินการเองนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเนื่องจากกระบวนการและขั้นตอนนั้นมีหลายขั้นตอนด้วยกัน อีกทั้งยังมีระยะเวลาในการพิสูจน์หลักฐานและเอกสารใหม่อีกด้วย ดังนั้นจึงเป็นการยากในกระบวนการปฏิบัติสำหรับฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด เป็นต้น นอกจากนี้ยังคงมีกระบวนการช่วยเหลือที่ยังคงเป็นอุปสรรคกับการช่วยเหลือผู้ต้องขังเมื่อได้เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ

ดังนั้น หากมีการเพิ่มหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้ หรือควรที่จะมีการเยียวยาในหนังสือพิมพ์และมีการตีประกาศตามสถานที่ต่าง ๆ ในที่ ๆ ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอยู่เป็นหลักแหล่ง เพื่อเป็นการเยียวยาด้านจิตใจ หรือหากมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐอีกหนทางหนึ่งก็จะทำให้การพิสูจน์นั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น และจะทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังในคดีอาญากรณีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. บทนำ

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมนั้นมีความสำคัญเพราะหลายประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว ยิ่งถ้าเป็นสิทธิที่ได้รับรองในกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ยิ่งมีความสำคัญและรัฐต้องคุ้มครองประโยชน์ดังกล่าวตามที่กฎหมายสูงสุดนั้นรับรองเอาไว้ ทั้งนี้ในปัจจุบันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เห็นได้ชัดว่าเป็นปัญหาก็คือสิทธิของผู้ต้องขัง กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดนั้นถูกต้องขังแล้วสิ่งที่ขาดหายไปคืออิสรภาพต่าง ๆ ที่จะกระทำการหรือเดินกระทำการใด ๆ ซึ่งรวมถึงการสูดคีของผู้ต้องขังด้วยเช่นเดียวกันที่ไม่สามารถดำเนินการสูดคีได้อย่างคนที่ถูกดำเนินคดีแต่ไม่ได้ถูกคุมขังหรือต้องขังในเรือนจำ ดังนั้นจะเห็นว่าสิทธิของผู้ต้องขังในทางกฎหมายในการสูดคีหรือสิทธิทางกฎหมายอื่น ๆ จึงมีความสำคัญกับผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการนำคดีอาญากลับมาพิจารณาใหม่ นับว่าเป็นกระบวนการการช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาดที่คำนึงถึงความยุติธรรมมากที่สุด

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการป้องกันความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลจึงมีแนวคิดที่จะนำคดีที่เกิดความผิดพลาดในการกระบวนการยุติธรรมนั้นมาพิจารณาใหม่เพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด การนำพิจารณาคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 หลักด้วยกัน คือ

1. การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นคุณ คือ การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ มีที่มาจากแนวความคิดที่ว่า แม้ว่าข้อสันนิษฐานว่าสิ่งที่พิพากษาถึงที่สุดไปแล้วเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จะมีความสำคัญมากในแง่ของความสงบเรียบร้อยแห่งสังคมก็ตาม แต่ถ้าจะปล่อยให้ความผิดพลาดซึ่งอาจจะมีปรากฏขึ้น ไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง ความผิดพลาดที่ปรากฏนั้น ก็จะทำให้ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวงการยุติธรรมเสื่อมคลายไปได้ จึงจำเป็นต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นแก้ไขได้

2. การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นโทษ คือ หลักการที่มองต่างจากหลักหลัก “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว (ne bis in idem)” เนื่องจากอาจเกิดข้อสงสัยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าหากมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ไม่มีหนทางใดที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เลยหรืออย่างไร ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมาก ที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ดังนั้น หลักผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษ จึงได้ถูกนำมาใช้โดยเป็นไปตามทฤษฎีลงโทษเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ความประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ก็เพื่อเป็นการชดเชยความไว้วางใจในกฎหมายของประชาชนที่ถูกกระทบกระเทือน โดยการกระทำผิด ทั้งนี้ เพราะประชาชนย่อจะไว้วางใจว่าเขาจะได้รับควบคุมครองของกฎหมาย ดังนั้นจึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เห็นว่าเขาได้รับการคุ้มครองเช่นนั้นจริง โดยการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งในหลาย ๆ ประเทศได้มีกฎหมายที่มีอำนาจในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษกับจำเลยได้ เช่น ประเทศเยอรมนี และในขณะเดียวกันก็มีอีกหลายประเทศที่กำหนดให้การนำคดีอาญามาพิจารณาใหม่นั้นมิได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณเพียงเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยก็ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมในเรื่องดังกล่าว คือ การนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติเอาไว้ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวบทหรือเงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คือ

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

เมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นมีกระบวนการที่ต่างกันและเหมือนกันของต่างประเทศ กล่าวคือ การนำคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ของไทยนั้นสามารถนำมาพิจารณาใหม่ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษกับผู้ต้องขัง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขกระบวนการในการนำคดีขึ้นพิจารณาคดีใหม่นั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ในบางกรณี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าศึกษาและเพื่อนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศในส่วนที่เป็นประโยชน์กับกฎหมายของประเทศไทยมาพัฒนาหรือเพิ่มเติมในกระบวนการการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด

3. ผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาญาแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาด กรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทยกับต่างประเทศนั้นพบว่า

3.1. ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

3.1.1 ราชอาณาจักรไทย

สำหรับผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีอยู่ 2 กรณีคือ (1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด (2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นด้วยเนื่องจากเมื่อนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นคดีใหม่แล้วก็ควรให้สิทธิเช่นเดิม คือ สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ตามกระบวนการยุติธรรมเดิม ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นอกจากนี้หากผู้ยื่นคำร้องนั้นถึงแก่ความตาย ก็ยังสามารถที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ โดยบุคคลผู้มีสิทธิตั้งที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้วในส่วนนี้เนื่องจากการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ของผู้ร้องหรือผู้ต้องคำพิพากษาเอง ดังนั้นการกำหนดไว้เช่นนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

3.1.2 ประเทศเยอรมนี

สำหรับผลของการรื้อฟื้นคดีอาญา ผู้เขียนเห็นว่า มีอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่อยู่ในขั้นตอนการยื่นคำร้อง ซึ่งการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นไม่เป็นเหตุที่จะทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลหยุดลง ซึ่งอย่างไรก็ตามในส่วนนี้เกือบทุกประเทศที่ผู้เขียนศึกษานั้นจะมีความเหมือนกันทุกประเทศ ส่วนอีกกรณีหนึ่งคือ ผลจากคำพิพากษา หากเป็นการตัดสินให้พ้นโทษจะต้องมีการตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาในวารสารอื่น ๆ ของศาลหรือในหนังสือพิมพ์ด้วยตามมาตรา 371 ข้อ 4 แต่หากเป็นการตัดสินลงโทษผลของคำพิพากษาที่เป็นผลร้ายนี้ก็จะผูกพันจำเลยให้ต้องยอมรับบทลงโทษนั้น กรณีผลดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า เป็นผลซึ่งเป็นมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมเกือบทุกประเทศอยู่แล้วแต่ จะเห็นว่ากรณีของประเทศเยอรมันนั้นจะต้องมีการประกาศลงในหนังสือพิมพ์เพื่อประกาศถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเก่า ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากบางกรณีบางคนตอนถูกคำพิพากษาต้องโทษนั้นผู้คนรับรู้ ดังนั้นเมื่อผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นมีความบริสุทธิ์ และอันเกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ก็ควรที่จะแก้ไขเยียวยาให้กับผู้ต้องคำพิพากษา ด้วย

3.1.3 ประเทศฝรั่งเศส

สำหรับประเทศฝรั่งเศสนับว่าเป็นประเทศอีกประเทศหนึ่งที่มีมาตรการการรื้อฟื้นคดีที่ดีและรวมถึงผลของการรื้อฟื้นคดีที่ดีด้วย กล่าวคือ ผู้เขียนเห็นว่าผลของคำพิพากษานั้นได้กำหนดเอาไว้ชัดเจนว่า มีการกลับคำพิพากษา ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดคำ

พิพากษานั้นจะมีผลย้อนหลังไปเสมือนหนึ่งว่าจำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาเลย ผลทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาเดิมจะถูกล้างหมดสิ้นไป ซึ่งก็เป็นมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับของราชอาณาจักรไทย แต่สำหรับการเยียวยานั้นนอกจากจะต้องจ่ายค่าทดแทนแล้วจะต้องมีการเยียวยาโดยการติดประกาศตามเมืองที่ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอาศัยอยู่ และต้องประกาศลงในหนังสือพิมพ์ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากจะทำให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษานั้นได้รับการเยียวยาทางจิตใจด้วย

3.1.4 ประเทศสหรัฐ

สำหรับประเทศสหรัฐนั้นได้กำหนดถึงผลในเรื่องของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้เพียงว่าหากมีการกลับคำตัดสิน รับก็ต้องจ่ายค่าทดแทนให้กับผู้ที่เคยต้องคำพิพากษา ซึ่งจะขอมาในคำร้องซึ่งศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ ในความเสียหายนั้น ผู้เขียนเห็นว่าวิธีการดังกล่าวก็เฉกเช่นเดียวกับผลของประเทศต่าง ๆ แต่ต่างกันในส่วนของการคิดค่าเสียหาย เนื่องด้วยระบบกฎหมายที่ต่างไปจากประเทศอื่น ๆ เช่น เยอรมัน หรือฝรั่งเศส เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลก็ยังคงมีความไม่แตกต่างกันมากนัก

3.1.5 ประเทศญี่ปุ่น

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้นคำร้องขอสำหรับการรื้อฟื้นคดี อาจไม่มีผลต่อการบังคับให้เป็นไปตามบทลงโทษของกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตคือ ศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ จะพิพากษาลงโทษจำเลยให้สูงไปกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาในคดีก่อนไม่ได้ ข้อห้ามดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยให้รับโทษน้อยกว่าในคดีก่อน ก็ไม่ถือว่าการบังคับโทษที่ได้กระทำไปแล้วเป็นโมฆะ โดยถือว่าเป็นการบังคับคดีภายใต้คำพิพากษาในคดีใหม่เช่นกัน และจะต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดโทษในคดีใหม่ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้เป็นกรณีที่เป็นโทษกับผู้ต้องขัง ดังนั้นการกำหนดไว้เช่นนี้ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ผู้เขียนเห็นด้วยกับกรณีดังกล่าวนี้ซึ่งก็เป็นไปตามกรณีที่เป็นโทษกับผู้ต้องคำพิพากษาเดิม

3.2. การช่วยเหลือผู้ต้องขังในคดีอาญาในส่วนของทนายความในประเทศไทย

3.2.1 การช่วยเหลือในเรื่องของการพบทนายความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การช่วยเหลือในการพบทนายความของผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นสิทธิของผู้ต้องขังอย่างหนึ่งที่พึงจะได้รับจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประมวลกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวหรือให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

สิทธิดังกล่าวที่ได้บัญญัติเอาไว้เป็นการคุ้มครองถึงสิทธิของผู้ต้องขังและถือว่าการช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขัง แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าการกระทำความช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ จะมีความสะดวกหรือสัมฤทธิ์ผลกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากกว่าผู้ต้องขังเด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นอยู่ในสถานที่ที่ไม่ต้องมีการพิจารณาแล้วดังนั้นการติดต่อกับทนายความจึงไม่ค่อยมี แต่อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นอาจมีความจำเป็นที่ต้องพบทนายความอันสืบเนื่องจากอาจมีการถูกละเมิดสิทธิหรือมีคดีในเรือนจำ ดังนั้นการพบทนายความจึงมีขั้นตอนที่ยากกว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เนื่องจากการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังนั้นมีความจำกัดตามกฎหมายอยู่หลายประการ

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นจะมีการให้สิทธิของผู้ต้องขังพบทนายความซึ่งถือว่าการช่วยเหลือตามกฎหมายของผู้ต้องขังแต่ผู้เขียนเห็นว่าก็ยังมีการจำกัดในวิธีการและขั้นตอนในการพบทนายความเนื่องจากบริบทของผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นต่างกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

3.2.2 การช่วยเหลือในกรณีพบทนายความตามกฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

การช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาดในกรณีนี้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และมีความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน กล่าวคือ ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและทั้งนี้ ทนายความที่จะขอพบผู้ต้องขังจะต้องเป็นทนายความที่ได้รับใบอนุญาตให้เป็น ทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและจะเข้าเยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังได้เฉพาะทนายความที่ผู้ต้องขังนั้นต้องการพบทนายนั้น

จากการบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวนี้เห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีหรือผู้ต้องขังเด็ดขาดก็มีสิทธิพบทนายความได้ตามที่ผู้ต้องขังนั้นต้องการพบ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้ก็เป็นความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดประการหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าวิธีการและขั้นตอนดังกล่าวนี้จะเอื้ออำนวยต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากกว่าผู้ต้องขังเด็ดขาดกล่าวคือ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นได้อาจแต่งตั้งทนายความไว้ก่อนที่ได้อยู่ในเรือนจำซึ่งจะเป็นการง่ายต่อการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง แต่ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นการแต่งตั้งทนายความนั้นเป็นสิ่งที่ยากกว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จึงทำให้การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังเด็ดขาดของทนายความนั้นเสมือนขาดสายไป กล่าวคือ เงื่อนไขในการที่ผู้ต้องขังแต่งตั้งทนายความผู้ขอเข้าพบเป็นทนายความของตนแล้วหรือไม่อาจเป็นปัญหาที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะปฏิเสธไม่ให้ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่ากรณีดังกล่าวนี้ไม่น่าจะเป็นเงื่อนไขตามกฎหมาย ทั้งนี้เพราะเหตุผลหลายประการเช่น บางครั้งผู้ต้องขังหรือจำเลยก็ได้ถูกจับกุมจำขัง

โดยกระชั้นหันยังไม่มีโอกาสจะได้พบทนายความ ดังนั้นจึงยังไม่อาจจะแต่งตั้งทนายความได้ หรือ บางครั้งทนายความอาจจะเพียงแต่เข้าไปให้คำปรึกษาจากผู้ต้องหาหรือจำเลยตามสิทธิผู้ต้องหา พึงได้รับเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ตกลงรับเป็นทนายความให้ผู้ต้องหา ดังนั้นการเข้าพบผู้ต้องหาใน เรือนจำของทนายความทุกกรณีจึง “ไม่จำเป็นต้องมีใบแต่งตั้งทนายความ” ไปแสดงให้เจ้าหน้าที่ เรือนจำดู

ดังนั้นแม้ว่าการให้สิทธิพบทนายความแก่ผู้ต้องขังซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือตามกฎหมายแก่ผู้ต้องขังประการหนึ่ง แต่ผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังกล่าวก็ยังคงเป็น อุปสรรคต่อผู้ต้องขังเด็ดขาดตามที่ไว้วิเคราะห์เอาไว้ข้างต้น

สำหรับการช่วยเหลือทางกฎหมายในส่วนของการพบทนายความของผู้ต้องขังใน ต่างประเทศนั้นได้มีการกำหนดเอาไว้เช่นเดียวกับของไทย กล่าวคือ ประเทศเยอรมนีได้กำหนด เอาไว้ในส่วนของสิทธิของผู้ต้องขังที่จะมีสิทธิพบทนายความได้เฉกเช่นเดียวกับของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานของผู้ต้องขัง ในส่วนการพบทนายความของประเทศสหรัฐนั้นเป็นเรื่องที่ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก กล่าวคือ การอนุญาตให้ผู้ต้องขังพบทนายความ เพื่อปรึกษา คดีที่ถูกฟ้องร้องอยู่ในศาลถือเป็นสิทธิของผู้ต้องขัง แต่สำหรับสหรัฐนั้นได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขัง ได้พบทนายได้ในห้องพิเศษแยกจากห้องเยี่ยมญาติโดยทั่วไป เพื่อให้ทนายและผู้ต้องขังได้ ปรึกษาหารือในเรื่องคดีได้อย่างสะดวก ไม่ถูกรบกวนจากเสียงของญาติอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นการ ป้องกันสิทธิของผู้ต้องขังในการช่วยเหลือจากทนายได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายแม้ว่าจะไม่มีทนายในการสู้ คดีก็ตาม กล่าวคือ การจัดให้มีโครงการผู้ช่วยทนายเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เรือนจำอาจจัดเป็น บริการให้กับผู้ต้องขังหรือยอมรับให้มีผู้แนะนำกฎหมายสมัครเล่น หรือผู้ที่มีได้เป็นนักกฎหมาย อาชีพ มาแนะนำข้อกฎหมายให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งในทางปฏิบัติอาจจะเป็นผู้ต้องขังด้วยกันที่มี พื้นฐานทางกฎหมายอยู่บ้าง ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อผู้ต้องขังที่จะได้รับการ ช่วยเหลือจากผู้รู้กฎหมายในนามผู้ช่วยทนาย ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังนั้นรู้กฎหมายหรือรู้ช่องทางในการ สู้คดีหรือนำไปสู่การได้รับความช่วยเหลือทางคดีได้ดีขึ้นกว่าเดิม

อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกานั้นได้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังอีก ประการหนึ่งซึ่งผู้เขียนเห็นว่ามีที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในบางเรือนจำของสหรัฐฯ จะมีโครงการช่วยเหลือ ทางกฎหมายสำหรับผู้ต้องขัง โดยจัดตั้งเป็นกองทุนที่จะให้การช่วยเหลือทางการเงินในการ ต่อสู้คดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างนักศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือผู้ช่วยกฎหมายที่ ทำงานอยู่ในโครงการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ โดยมีทนายความอาวุโสหรือ อาจารย์มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในการตรวจสอบและกำกับดูแลอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จะ ได้รับการปฏิบัติและสิทธิในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้ดังเช่นทนาย นอกจากนี้กองทุนยังครอบคลุม ไปถึงการช่วยเหลือด้านการค้นหาเอกสาร ฎีกาหรือแม้แต่การจ้างทนายในการต่อสู้คดีให้ หาก เจ้าหน้าที่กองทุนพิจารณาเห็นว่าคดีดังกล่าวจำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือขาดโอกาสในการ

ต่อสู้คดี การจัดทำโครงการเช่นว่านี้ยิ่งทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมายนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนเห็นว่าการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นไม่ว่าจะเป็นของราชอาณาจักรไทย หรือของเยอรมนี หรือสหรัฐอเมริกา นั้น สิ่งที่เหมาะสมคือการช่วยเหลือด้านทนายความ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดขั้นตอนในการเข้าเยี่ยม หรือแม้กระทั่งกรณีการช่วยเหลือในรูปแบบการยื่นคำร้องของผู้ต้องขังเองก็ตาม ก็ยังคงมีความคล้ายคลึงกันแต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ ประเทศเยอรมันนี้นั้นมีหน่วยงานที่เรียกว่าศาลเข้ามาเกี่ยวข้องในการรับและพิจารณาคำร้องของผู้ต้องขังเอง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ประเทศไทยควรเอามาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทความเป็นจริงในเรือนจำและผู้ต้องขังได้อย่างลงตัวมากกว่านี้เนื่องจากผู้ต้องขังเด็ดขาดที่อยู่ในเรือนจำนั้นอาจได้รับการกระหนาบสิทธิทั้งผู้ต้องขังด้วยกันเองหรืออาจกระหนาบสิทธิกับผู้คุมซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นการที่จะช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดหากมีการประยุกต์แบบประเทศเยอรมนีการช่วยเหลือทางกฎหมายคงมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

การช่วยเหลือผู้ต้องขังวิธีนี้นับว่าเป็นวิธีที่ทั้งของไทยและของต่างประเทศนั้นมีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของรายละเอียดขั้นตอนหรือวิธีปฏิบัติบ้าง แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องกำหนดเอาไว้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าที่ตรงกำหนดไว้ก็เพราะสิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง

4. ข้อเสนอแนะ

1. ผู้เขียนขอเสนอแนะถึงเรื่องของบุคคลที่มีสิทธิกระทำการยื่นคำร้องขอให้มีการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ควรที่จะเพิ่มหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้ เช่น องค์กรสิทธิมนุษยชน เนื่องจากองค์กรเหล่านี้เป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องสิทธิของผู้ต้องขังอยู่แล้ว ดังนั้นหากมีการกำหนดในกฎหมายเพิ่มองค์กรเหล่านี้ให้มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอนำคดีอาญาพิจารณาใหม่ได้ ก็เท่ากับเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อีกทางหนึ่งด้วย

2. ส่วนของกระบวนการนั้นผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าจะต้องมีการพิสูจน์ในชั้นศาลก็ตาม แต่ควรมีวิธีการที่พิสูจน์ให้รวดเร็วกว่าปกติ เช่น หากมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐอีกหนทางหนึ่งก็จะทำให้การพิสูจน์นั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งอาจตัดขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาลได้

3. ส่วนของการเยียวยาหรือผลของการรื้อฟื้นคดี นั้น ผู้เขียนเสนอว่า ควรที่จะมีการเยียวยาในหนังสือพิมพ์และมีการตีพิมพ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ในที่ ๆ ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอยู่เป็นหลักแหล่ง เพื่อเป็นการเยียวยาจิตใจ

4. ส่วนของของทนายความ ผู้เขียนเสนอแนะว่าประเทศไทยควรมีการเพิ่มเติมการช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมายโดยการตั้งผู้ช่วยทนายความ โดยให้นักศึกษาที่กำลังศึกษากฎหมายเข้ามาให้คำปรึกษากับผู้ต้องขัง โดยมีการควบคุมจากอาจารย์ผู้สอนกฎหมายหรือผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย วิธีนี้ผู้เขียนเห็นว่าของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีแนวทางการช่วยเหลือที่ดี จึงอาจนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้

บรรณานุกรม

- กุลพล พลวัน, สิทธิของผู้ต้องขัง ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์, หน่วยที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2539)
- กุลพล พลวัน, เอกสารการสอน ชุดวิชา กฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ หน่วยที่ 9-15, พิมพ์ครั้งที่ 6 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546)
- โกเมน ภัทรภิมย์, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” วารสารอัยการ. ปีที่ 14, (กันยายน 2534)
- เขาวลิต สมพงษ์เจริญ, “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548)
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร, หลักนิติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, 2552)
- ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555)
- ธานี วรภัทร์, “กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก,” (วิทยานิพนธ์ดุสิต บัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551)
- ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, “หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)
- ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทฤษฎีวิทยา, (พระนคร : บพิตรการพิมพ์, 2523)
- ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาคม, 2548)
- ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539)
- พัชราภรณ์ กองอุบล, “สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546)
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, หลักการคุมประพฤติ, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539)
- สมภพ โหตระกิตย์, “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (New trial),” วารสารกฎหมาย, ปีที่ 2, (พฤษภาคม 2519)

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), น. 92.

B. Harold, Supervision of the Offender (Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall, 1981),
Bartollas. A (2002). Invitation to Corrections.

Clemens Bartollas. (2002). Invitation to Corrections.

Clemens Bartollas. C (2002). Op.cit. pp.71-75. and Joan Petersilia. (2003). When
Prisoners Come Home.

Code de Procédure Pénal. Editions Dalloz Paris 2004

Christopher E. Smith. Criminal Procedure. Belmont: Thomson/Wadsworth, 2003,

<https://www.gotoknow.org/posts/432170>

<https://www.l3nr.org/posts/261807>

<http://th.wikipedia.org/>

<http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?News>

<http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm>

http://www.totse.com/en/law/justice_for_all/crimpro3.htm

John A. Glenn. American Jurisprudence Volume 58. Bancroft-Co, 1989, John N. Ferdico,
J. Criminal Procedure For The Criminal Justice Professional. West Publishing Company,
1985,

Plato, the Law (trans T.J. Saunders, Penquin Classics, 1975)

Stephen Livingstone and Tim Owen. A (1999). Prison Law. pp.415-416. and Clemens

Stephen Livingstone and Tim Owen. B (1999). Op.cit. p.452. and Clemens Bartollas. B
(2002).

www.kamlangjai.or.th/th/download_content.

www.google.com